

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

ספרות עברית וכללית

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון: סיפור קצר ושירה

פרק שני: דרמה

פרק שלישי: רומאן ונובלה

יש לענות על שלוש שאלות מן הפרק הראשון (חובה) – 66 נקודות

ועל שאלה אחת או מן הפרק השני או מן הפרק השלישי – 34 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם לענות עליה.

(2) שימו לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפור קצר ושירה (חובה)

(66 נקודות)

ענו על שלוש מן השאלות 1–29 על פי ההוראות
(לכל שאלה – 22 נקודות).

סיפור קצר

שימו לב: בשאלות 1–3 אפשר לענות גם על פי הסיפור "צלליות"

מאת אמיר גוטפרוינד.

אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

1. דיאלוגים, מחשבות והרהורים פנימיים, דמות המספר, אנלוגיות (הקבלות) ותיאורי מקום וסביבה, הם דרכים שבאמצעותן מעוצבים רעיונות מרכזיים בסיפורים קצרים. בחרו בשתיים מן הדרכים האלה, והסבירו כיצד הן מסייעות לעצב רעיון מרכזי אחד או שני רעיונות מרכזיים בסיפור קצר שלמדתם. הדגימו את דבריכם.

2. בסיפורים קצרים מתוארת לעיתים דמות מרכזית שנקלעת למציאות חדשה עבודה.

תארו מציאות זו, כתבו מה במציאות זו חדש לדמות, והסבירו כיצד היא מתמודדת עימה. הדגימו את דבריכם.

3. בחרו מסיפור קצר שלמדתם בשני מוטיבים. תארו כיצד המוטיבים באים לידי ביטוי בסיפור, והסבירו את תרומתם לבניית משמעותו.

4. צלליות / אמיר גוטפרוינד
הדוד נתן אומר בנוגע לאומנות הצלליות שלו: "אם לא הקיר הזה, איפה הייתי..."
מה הם התפקידים של אומנות הצלליות בחייו של הדוד נתן, ומהי התרומה של אומנות זו לבניית משמעות הסיפור? הסבירו והדגימו את דבריכם.

שירה

שימו לב: ב"שירה" יש שתי קבוצות של שאלות
ושיר שלא נלמד:
קבוצה ראשונה – תוכנית הלימודים הישנה בשירה
(שאלות 5–12)
קבוצה שנייה – תוכנית הלימודים החדשה בשירה
(שאלות 13–28)
שיר שלא נלמד (שאלה 29).

קבוצה ראשונה – תוכנית הלימודים הישנה בשירה

שירת ימי הביניים

5. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

לִבִּי בַמִּזְרָח / יהודה הלוי

לִבִּי בַמִּזְרָח וְאַנְכִי בְסוֹף מַעֲרָב - / אֵיךְ אֶטְעָמָה אֶת אֲשֶׁר אֲכַל וְאֵיךְ יַעֲרֵב?
 אֵיכָה אֶשְׁלֶם נִדְרֵי וְאֶסְרִי בְעוֹד / צִיּוֹן בְּחֻבֵּל אֲדוֹם וְאֲנִי בְכֻבֵּל עָרָב?
 יִקָּל בְּעֵינַי עֲזָב כָּל טוֹב סִפָּרְדִּי, כְּמוֹ / יִקָּר בְּעֵינַי רְאוּת עֲפָרוֹת זִכִּיר נִחְרָב?

הביטוי "כרחוק מזרח ממערב" לקוח מספר תהלים (ק"ג, י"ב), ופירושו דברים הרחוקים זה מזה ומנוגדים זה לזה.

הסבירו והדגימו כיצד משמעויות אלה של הביטוי באות לידי ביטוי בשיר.

המשך בעמוד 6

6. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

יפה נוף / יהודה הלוי

יפה נוף, משוש תבל, קרִיה לַמֶּלֶךְ רֵבִי, / לֵךְ נִכְסְפָה נִפְשִׁי מִפָּאָתִי, מַעֲרֹב!

הַמֶּלֶךְ רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קִיּוֹם, / כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנִזָּן: אֵלֶּךָ וְאַתָּה חָרֵב.

וְיָמֵי יִתְנֶנִּי עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ כְּדֹמְעָתִי עֹפֶרֶת וִיחַעֲרֹב!

זֶרְעִי־נִפְיָהּ, וְאִם מִלֶּכֶךְ אֵין בָּךְ וְאִם בְּמִקּוֹם / צָרִי, גִּלְעָדֶךָ – נִחַשׁ שְׂרָף וְגַם עֲקָרֵב.

הֵלֵא אֶת אֶבְנֶיךָ אַחֲוָנוֹ וְאַשְׁקֶם / וְטַעֲם רִגְבֶּיךָ: לֶכֶּי מִדְּבַשׁ יַעֲרֹב!

כיצד משתלבות בשיר זה תמונות שונות של ירושלים?

הסבירו והדגימו את דבריכם.

7. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

הָבֵא מִבּוֹל / יהודה הלוי

הָבֵא מִבּוֹל וְשֵׁם תִּבֶּל חֲרָבָה? / וְאֵין לְרֹאוֹת פְּנֵי אֶרֶץ חֲרָבָה,
וְאֵין אָדָם וְאֵין חַיָּה וְאֵין עוֹף – / הֶסֶף הַכֹּל וְשָׁכְבוּ מַעֲצָבָה?
וּבְרֹאוֹת הַר וְשׁוֹחָה לִי מְנוּחָה, / וְאֶרֶץ הָעֲרָבָה לִי עֲרָבָה.
וְאַשְׁגִּיחַ לְכָל עֶבֶר – וְאֵין כָּל, / אֲבָל מִים וְשָׁמִים וְתִבָּה,
וְלוֹיִתָן בְּהִרְתִּיחוֹ מְצוּלָה, / וְאַחֲשׁב כִּי תִהְיוּ יַחֲשׁב לְשִׁיבָה. 5
וְלֵב הַיָּם יִכְחַשׁ בְּאַנְיָה, / כָּאֵלוֹ הִיא בְּיַד הַיָּם גְּנָבָה!
וְיָם יִזְעַף – וְנִפְשִׁי תַעֲלֶז, כִּי / אֲלִי מִקְדָּשׁ אֱלֹהֶיךָ קִרְבָּה.

- א. כיצד בא לידי ביטוי בשיר זה המתח בין פחד והרגשת סכנה ובין אמונה ודבקות במטרה? הסבירו והדגימו את דבריכם. (14 נקודות)
- ב. הסבירו את התפקיד של הרמיזות המקראיות: "מִבּוֹל" (בית 1) ו"תִּבָּה" (בית 4) בשיר זה. (8 נקודות)

שירת חיים נחמן ביאליק

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

בית 1 כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם סָחַף הָאוֹר,
שִׁירָה חֲדָשָׁה אֶת־בֶּקֶר חַיִּיהֶם הִרְגִּינָה;
וְאֲנִי, גּוֹזֵל רֶךְ, נִשְׁתַּכַּחֲתִי מִלֵּב
תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׂכִינָה.

בית 2 בָּדָד, בָּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהַשְּׂכִינָה אֶף־הִיא
כִּנֹּף יְמִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל־רֹאשִׁי הִרְעִידָה.
יָדַע לִבִּי אֶת־לִבָּהּ: חָרַד חֲרָדָה עָלַי,
עַל־בָּנָה, עַל־יְחִידָה.

בית 3 כָּבֶר נִתְגַּרְשָׁה מְכַל־הַזְּיוֹת, רַק־עוֹד
פֶּנֶת סֵתֶר שׁוֹמֵמָה וְקִטְנָה נִשְׁאַרָה –
בֵּית־הַמְדָּרֶשׁ – וְתַתְּכֶם בִּצֵּל, וְאֶהֱי
עִמָּה יַחַד בַּצָּרָה.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

בית 4 וְשָׁכְלָה לְבָבִי לַחֲלוֹן, לְאוֹר,
וְשָׁצַר־לִי הַמָּקוֹם מִתַּחַת לְכִנּוֹפָה –
כְּבִשָּׁה רֹאשָׁה בְּכִתְפִי, וְדִמְעָתָה עַל־דִּף
גְּמָרְתִּי נִטְפָּה.

בית 5 חָרַשׁ בְּכַתָּה עָלַי וַתִּתְרַפֵּק עָלַי,
וְכִמוּ שָׁכָה בְּכִנּוֹפָה הַשְּׁבוּרָה בַּעֲדִי:
"כֻּלָּם נָשָׂא הָרוּחַ, כֻּלָּם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאוֹתָר לְבַדִּי, לְבַדִּי..."

בית 6 וְכִיעִין סִיּוֹם שֶׁל־קִינָה עֲתִיקָה מְאֹד,
וְכִיעִין תִּפְלָה, בִּקְשָׁה וַחֲרָדָה כְּאַחַת,
שִׁמְעָה אֲזָנִי בְּבִכָּיָה הַחֲרִישִׁית הִיא
וַיִּדְמָעָה הִיא הָרוֹתַחַת –

הסבירו את התרומה של מטפורת הציפור והגוזל להתפתחות
מערכת היחסים בין השכינה לדובר בשיר זה.
הדגימו את דבריכם.

שירת רחל

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
 צר עולמי כעולם נמלה,
 גם משאי עמסתי כמוה,
 רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי – כדרךך אף צמרת –
 דרך מכאוב ודרך עמל,
 יד ענקים זדונה ובוטחת,
 יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הליז והדמיע
 פחד טמיר מיד ענקים.
 למה קראתם לי, חופי הפלא?
 למה כזבתם, אורות רחוקים?

(שימו לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

הסבירו והדגימו כיצד הניגודים בין קטן לגדול ובין קרוב לרחוק מתארים את הרגשות של הדוברת בשיר ואת היחס שלה כלפי עצמה.

10. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִבֶּט אֶחָד מָהִיר,
קָטְעִי גִבִּים סְתוּמִים – זֶה דִּי...
וְשׁוֹב הַצִּיף הַכֹּל, וְשׁוֹב הַכֹּל הַסֶּעִיר
מִשְׁבֵּר הָאֵשׁ וְהַדֹּי.

אֵף סֶכֶר שְׂכָחָה – בְּנִיתִי לִי מִגֵּן –
הִנֵּה הָיָה כֹּלָא הָיָה.
וְעַל בְּרָכִי אֶכְרַע עַל שְׁפַת אָגַם סוּאן
לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ לְרוּיָה!

מהי החוויה המתוארת בשיר זה? הסבירו והדגימו את התרומה של ציורי הלשון בשיר לביטוי חוויה זו.

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מיכל / רחל

וּתְאַהֲב מִיכַל בֵּת שְׂאוּל אֶת דָּוִד... וּתְבֹז לוֹ בְּלֶבָהּ
(שמואל א, י"ח, כ'; שמואל ב, ו', ט"ז)

מִיכַל, אָחוֹת רְחוּקָה! לֹא נִתַּק חוּט הַדּוֹרוֹת,
לֹא שָׁלְטוּ בְּכַרְמֶךָ הַנוֹגָה חֲרָלֵי הַזָּמָן,
עַל כְּתִנֶּת מְשִׁיךְ לֹא דָהוּ פִּסִּי אֲרָגְמָן
וְצִלְצוּל אֶצְעָדוֹת זֶהֱבֶךָ עוֹד הָאֶזֶן תִּקְלֹט.

לֹא אַחַת רְאִיתִיךָ נִצְבֶּת לַיָּד הָאֶשְׁנֵב,
בְּעֵינֶיךָ הִיפָּה מְהוּלִים גִּאָּוָה וְרוֹף;
מִיכַל, אָחוֹת רְחוּקָה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךָ,
כְּמוֹךָ גְּדוֹנוֹתִי לְבוֹז לְאִשָּׁר אֶהֱב.

קרבה ומרחק מאפיינים את הקשר של המשוררת למיכל.
הסבירו והדגימו קביעה זו.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בֶּאֱחָד גִּלְגּוּלִי / רחל

הֶהָיִיתִי חַיָּה בֵּין חַיּוֹת הַשָּׂדֶה
בְּיָמִים רְחוֹקִים, בְּאֶחָד גִּלְגּוּלִי?
וּמָאֵז לִי קִרְבַּת הָאָחוֹת לְחִי
וְאֵימַת הָאָדָם הָרוֹדֶה?

אֶפְרַת הַנוֹצָה וְחֶסֶרֶת הַמָּגֵן
גִּלְגָּלָה-פְּרִפְרָה בִּי נִשְׁמַת צָפוֹר?
מִנְגִּינָה עֲגֻמוּמִית, אֶהֱבֶת הַדְּרוֹר –
הֵן מִמָּנָה, מִמָּנָה שְׁתִּיָּהֵן.

וְאוּלִי בְּגִלְגּוּל הָרְחוֹק-קָדוֹם
הָיִיתִי גִבְעֵל-עֲשָׂבִים יִרְקָרֵק?
וְלָכֵן בְּאִמִּי-אֲדָמָה אֶדְבֵּק,
וּמְנוּחִי בְּחִיקָה הַשָּׁחוּם.

המשוררת משתמשת ברעיון הגלגול כדי לבטא את עולמה.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

קבוצה שנייה – תוכנית הלימודים החדשה בשירה

קובץ ב

13. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ / חיים נחמן ביאליק

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֻת,
וְהִי חֵיקֶךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קוֹתְפֵּי־לֹתִי הַנִּדְּחוֹת.

וּבָעֵת רַחֲמִים, בֵּין־הַשְּׁמָשׁוֹת,
שְׁחִי וְאַגֵּל לָךְ סוּד יְסוּרִי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכָן נְעוּרִי?

וְעוֹד רָז אֶחָד לָךְ אֶתְּוֹדָה:
נִפְשִׁי נִשְׁרָפָה בְּלֶהֱבָה;
אוֹמְרִים, אֶהְבָּה יֵשׁ בְּעוֹלָם –
מֵה־זֹּאת אֶהְבָּה?

הַכּוֹכָבִים רָמוּ אוֹתִי,
הָיָה חֵלֹם – אֶף גַּם הוּא עָבַר;
עָתָה אֵין לִי כְּלוֹם בְּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.

הַכְּנִיסִנִּי תַּחַת כְּנֶפֶךְ,
וְהֵי לִי אִם וְאַחֹת,
וְהֵי חִיקֶךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קוֹתְפֵלוֹתִי הַנִּדְחוֹת.

מהו מצבו הנפשי של הדובר בשיר?
הסבירו והדגימו את התרומה של השאלות הרטוריות בשיר,
המבנה המעגלי בו ואחת מן המטפורות בשיר להבנת מצב זה.

14. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

היא יושבה לחלון / חיים נחמן ביאליק

היא יושבה לחלון	בְּעֶרְב כִּי־אַצֵּא
ושורקה שְׁעָרָה,	אֶל מְשֻׁעוֹל הַקָּמָה -
בְּעֵינֵיכֶם היא פְּרוּצָה	וְרַחֲלָה אֵין עָמִי -
ובְּעֵינַי היא בָּרָה.	אֵין עָמִי הַנִּשְׁמָה.

מר לי מר, לְבִי	מר לי מר, לְבִי
היום עָלִי רָע,	היום עָלִי רָע,
אם רַחֲלָה אֵינָנָה -	אם רַחֲלָה אֵינָנָה -
אֲנִי אָנָּה בָּא?	אֲנִי אָנָּה בָּא?

פֶּה יֵשׁ לַבְּרִיּוֹת	שִׁבְלִים, גְּבֻעוֹלִים,
וְהוֹלְכוֹת הֵן רַכִּיל,	לְרַחֲלָה שָׂאוּ שְׁלוֹמִי
אךְ רַחֲלָה לִי הִיא	וְעָנּוּ בִּי: אִם תֵּאָחֵר -
וְאֲנֹכִי לְרַחֵל.	וּמִתִּי בְּמִקוֹמִי.

מר לי מר, לְבִי	מר לי מר, לְבִי
היום עָלִי רָע,	היום עָלִי רָע,
אם רַחֲלָה אֵינָנָה -	אם רַחֲלָה אֵינָנָה -
אֲנִי אָנָּה בָּא?	אֲנִי אָנָּה בָּא?

המשמעות של שיר זה נבנית באמצעות נקודות מבט שונות
על דמותה של רחלה.
הסבירו והדגימו קביעה זו.

15. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

זמר נוֹגָה / רחל

בית 1
הַתְּשַׁמֵּעַ קוֹלִי, רְחוּקִי שְׁלִי,
הַתְּשַׁמֵּעַ קוֹלִי, בְּאֶשֶׁר הִנֵּף -
קוֹל קוֹרֵא בְּעֹז, קוֹל בּוֹכָה בְּדַמִּי
וַיַּמְעַל לְזִמֹּן מְצִיָּה בְּרָכָה?

בית 2
תִּבֵּל זוֹ רַבָּה וְדַרְכִּים בָּהּ רַב.
נִפְגָּשׁוֹת לְדַק, נִפְרָדוֹת לְעַד.
מִבֶּקֶשׁ אָדָם, אֶף כּוֹשְׁלוֹת רִגְלָיו,
לֹא יוֹכֵל לְמַצֹּא אֶת אֲשֶׁר אֲבַד.

בית 3
אַחֲרוֹן יָמֵי כְּבָר קְרוֹב אוֹלִי,
כְּבָר קְרוֹב הַיּוֹם שֶׁל דְּמָעוֹת פְּרִידָה,
אַחֲכָה לָךְ עַד יִכְבוּ חַיִּי,
כְּחֻכּוֹת רַחֵל לְדוֹדָהּ.

בבית השני המשוררת אומרת: "נִפְגָּשׁוֹת לְדַק, נִפְרָדוֹת לְעַד".
פרשו דברים אלה, והסבירו כיצד הם מבטאים את הרגשות
שהמשוררת מביעה בשיר כולו.

16. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ימים לבנים / לאה גולדברג

ימים לבנים, אֶרְכִּים כְּמוֹ בֶּקִיץ קֶרְנֵי־הַחֶמָּה.
שְׁלוֹת־בְּדִידוֹת גְּדוֹלָה עַל מְרַחֵב הַנָּהָר.
חֲלוֹנוֹת פְּתוּחִים לְרוּחָהּ אֶל תְּכֵלֶת־דְּמָמָה.
גִּשְׁרִים יִשְׂרִים וּגְבוּהִים בֵּין אֶתְמוֹל וּמָחָר.

לִבִּי הַתְּרַגֵּל אֶל עֲצָמוֹ וּמוֹנָה בְּמַתִּינוֹת דְּפִיקוֹתָיו.
וּלְמַתֵּק הַקֶּצֶב הָרַךְ נִרְגַּע, מִתְפַּיֵּס, מוֹתֵר,
כְּתִינוֹק מְזִמֵּר שִׁיר־עֶרְשׁוֹ טָרֵם סָגוֹר אֶת עֵינָיו,
עַתָּה הָאֵם הַלְּאָה נִרְדָּמָה וּפְסִיקָה מְזִמֵּר.

כָּל־כֶּף קָל לְשֵׂאת שְׁתִּיקַתְכֶם, יָמִים לְבָנִים וְרִיקִים!
הֵן עֵינֵי לָמְדוֹ לְחִיף וְחִדְלוֹ מִשְׁכָּבָר
לָזֶרֶז עַל לֹחַ־שָׁעוֹן אֶת מְרוֹץ הַדַּקִּים.
יִשְׂרִים וּגְבוּהִים הַגִּשְׁרִים בֵּין אֶתְמוֹל וּמָחָר.

כיצד חוויית הבדידות באה לידי ביטוי בשיר? הסבירו והדגימו

את דבריכם.

17. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הילדים / יהודה עמיחי

הילדים רצים יום יום במגרש המשחקים.
בתנועות רגליהם הקטנות הם מסובבים
את כדור האדמה כמו בקרקס,
הם רוצים להיות לולינים וקוסמים.

הילדים מודים לנו ערב ערב שהבאנו אותם
לעולם. בנימוס יפה הם זוקפים את עצמם
במטותיהם ובזרועות עתיד קטנות
הם נתלים על ערף קשה, געגועי
הוריהם הם צעצועיהם.
אחר כך הם שוכבים על הגב
כצירי תקרות בבתי-תפלה
ומצירים להם שמים יפים.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

אֲנִי פוֹתַח אֶת הַחֲלוֹן:
כָּל הַחֶלֶל הַחִיצוֹן עוֹבֵר דֶּרֶךְ הַחֶדֶר
וְאֲנִי סוֹלֵחַ אֲזִי לְהוֹרִי שְׁעֵשׂוֹ אוֹתִי.
אֲנִי יוֹשֵׁב לֵיד הַיְלָדִים עַד שֶׁהֵם נִרְדָּמִים
וְאֲנִי אוֹמֵר שְׁבַע פְּעָמִים
כְּמוֹ בְּתַפְלַת הַנְּעִילָה בְּיוֹם כְּפוּר:
"אֲנִי לֹא אֱלֹהִים",
שְׁבַע פְּעָמִים,
אֲנִי לֹא אֱלֹהִים.

על פי שיר זה, מה הם הרגשות המאפיינים את מערכת היחסים
בין הורים לילדים? הסבירו והדגימו את דבריכם.

18. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הַשְׁחִינִים / אגִּי מִשְׁעוֹל

זִקְנוֹת מִן הַדִּיּוֹר הַמוֹגֵן
בָּאוֹת בְּדִיּוֹק בְּעֶשֶׂר לְשָׁחוֹת.
לֹאֵט הֵן מְשַׁקִּיעוֹת אֶת גּוֹפֵן בְּתוֹךְ הַמַּיִם
וְאֵז הֵן צָפוֹת שָׁם עַל פְּנֵי מַסְלוּלֵי הַשְׁחִיָּה
וְרַק עֵינֵיהֶן נוֹצְצוֹת מִתַּחַת לְכוֹבְעֵי הַגּוֹמִי הַנֶּרְדִּים.

מִפְעַם לְפַעַם הֵן מְתַהַפְּכוֹת עַל גִּבֵּן
וּמִפְּרָפְרוֹת כְּטוֹבָעוֹת בַּמּוֹבֵן הָרָחֵב יוֹתֵר
וְאֶבְרִיהֶן שֶׁהִתְמַזְגוּ כְּכָר זֶה בָּזֶה
עַד שֶׁאֵין הֵם רְאוּיִים עוֹד לְשִׁמָּם
מִבְּצִבְצִים פֶּה וְשֵׁם מִן הָאֲדוֹת
כְּאֵלוֹ וְיֵתֵר שָׁם מִיִּשְׁהוּ עַל זֹטוֹת כְּגוֹן אֵלוֹ.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

אָךְ אָנוּ הַשְׁחִינִים הָאֲמִתִּיִּים הַקּוֹרְעִים אֶת הַמֵּים,
 שְׁגוּפֵינוּ הַשְּׁחָמִים מִבְּרִיקִים בַּשָּׁמֶשׁ
 וְשִׁרְיָנוּ חוֹגְגִים אֶת הַתְּנוּעָה,
 אָנוּ הַמְּגִיחִים מִמַּעַמְקִים
 וּבִרְאוֹת מְלֹאוֹת צוֹלָלִים שׁוֹב לְתוֹכָם,
 מִתְקַשִּׁים לְהִתְגַּבֵּר עַל הַנָּאֲתָנוּ הַכְּמוּסָה
 לַחֲלֹף כְּחֹץ עַל פְּנֵיהֶן
 וְכִלְאַחַר יָד שֶׁל חֵן לְהִתִּיז עֲלֵיהֶן
 אֶת מְשׁוֹבֵת נְעוּרֵינוּ.

וְאִין בָּנוּ חֲמָלָה לְמִתְחַזִּים.
 לְהִפָּךְ:

בְּרִמְזִים גָּסִים אָנוּ מְסַלְקִים אוֹתָן לְמִקְוֵמוֹ הָרְאוּי
 שֶׁהוּא בְּשׁוּם אָפֶן לֹא כָּאֵן בִּינֵינוּ
 הַשּׁוֹחִים

בְּלִי כָּל עֲנִין לַחֲזוֹת דּוֹקָא עֲכָשׁוּ
 בַּתְּכֻלִּית אֵלֶיהָ אָנוּ חוֹתְרִים.

בשתי השורות המסיימות את השיר יש שינוי ביחס של
 הדוברת כלפי הזקנות מן הדיור המוגן.
 הסבירו והדגימו קביעה זו.

19. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מתנה / חמוטל בר יוסף

הייתי בת תשע כשהחלטתי לעשות מתנה לאמי ליום הולדתה,
לעשות לבדי ולכן בסתר, משהו שאני יכולה,
משהו שעשיתי לבד, שיעשה לה הפתעה,
שהיה נחמד בעיניה, שיעשה לה קצת שמחה.

בסתר תפרתי ממחטה, מפית אכל, מטלית, משהו שדומה לארנק.
בסתר גזרתי את שמיכת הבבא לפסות בד צבעוני
ותפרתי אותן בתפר מכלב ותפר מסרק שלמדנו.

אמי קבלה מאבי סכה מכסף של "בצלאל",
עשויה חוטי פיליגרון, בצורת שני הרים תאומים.
היא הניחה אותם בין שדיה, על השמלה הכחלה.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

עַל הַמִּתְנָה שְׁלִי הִיא אָמְרָה: יוֹתֵר טוֹב הָיָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר אֶחָד גָּדוֹל.
 יוֹתֵר מִחֲמִשִּׁים שָׁנָה נִשְׁאַרְתִּי הַמוֹמָה. לֹא הָיָה לִי מָה לַעֲנוֹת.
 "יוֹתֵר טוֹב הָיָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר אֶחָד גָּדוֹל", הִבֵּנָתִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

הִיא מָתָה לִפְנֵי שָׁנִים לֹא רַבּוֹת בְּלִי שֶׁדִּבַּרְתִּי אֶתָּה עַל זֶה.
 אָבֵל הַיּוֹם נוֹדַע לִי פֶתָאם שֶׁבְּקָרוֹב אֶפְגַּשׁ אוֹתָהּ וְאָמַר:
 אָמָא, זֶה מָה שֶׁעָשִׂיתִי. זֶה מָה שֶׁיִּכְלֹתִי.

מִמְחָטָה, מַפִּית, מַטְלִית וּמִשָּׁהוּ שֶׁדוֹמָה לְאַרְנָק.

כִּיצַד הַגִּיבָה הָאֵם עַל הַמִּתְנָה שֶׁקִּיבְּלָה מִן הָאֵב, וְכִיצַד הַגִּיבָה עַל
 הַמִּתְנָה שֶׁל הַבֵּת?
 הַסְבִּירוּ כִּיצַד הַשְׁפִּיעוּ תְּגוּבוֹת אֱלֹהֵי הַבֵּת.

20. לפניכם שיר 18 ממחזור השירים "שירים לפסנתר יחיד" מאת אורי ברנשטיין (המתחיל במילים: "אינני יכול להביא לך, בני"). קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.

שיר 18 מתוך: שירים לפסנתר יחיד / אורי ברנשטיין

אִינְנִי יְכוֹל לְהַבִּיא לָךְ, בְּנִי, תוֹעֵלָת
לְמִרוֹת שְׁאֵתָה הוֹלֵךְ אַחֲרֵי בְּאוֹתָם מְסֻדְרוֹנוֹת
וּפּוֹתֶחַ, כְּמוֹ שְ�פֹת־חֲתִי, אֶת אוֹתָהּ הַדֶּלֶת
הַמּוֹבִילָה אֶל אוֹתָם חֲדָרִים חֲסֵרֵי חִלּוֹנוֹת.
אִינְנִי יְכוֹל לַעֲזֹר לָךְ, וְאַתָּה, בְּנִי,
כָּבֶר יוֹדֵעַ הַיָּטֵב אֵיךְ זֶה לְקַנֵּא
בְּמוֹדֵעַ, בְּלִילוֹת בְּלִי הֶטְבָּה.
כִּמָּה אֶזְלֹת יָד יֵשׁ בְּאַהֲבָה!

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

וְנִדְמָה לִי שְׁפַעַם שְׁמַחְנוּ עַל כָּךְ
 שֶׁהַכֹּל מִסְבִּיבֵנוּ פָּנוּי וּמִבָּרֵךְ
 וְאַתָּה רִצְתָּ רִיצוֹת קִצְרוֹת לְהָבִיא
 אֵלַי אֵיזָה עֶבֶר שְׁמָצְאָתָּ בַּחֲטָף,
 שֶׁהָיָה שְׁלִי וְהַשֵּׁלֶךְ מֵאַחֲרֵי גִבִּי,
 כִּדִּי שֶׁנָּשׁוּב וְנִלְמַד אוֹתוֹ בְּמִשְׁתָּף.

אֵינָנִי יָכוֹל לַעְזֹר לָךְ שֶׁכֵּן הַחַיִּים סוֹבְבִים
 וְעֲלֶיךָ לְחוּשׁ בְּעֶצְמָךְ אֶת הַחֲסֹר,
 אֲךָ רָאָה אֵיךְ בַּיּוֹם הַמִּתְקַצֵּר
 שְׁנֵי צִלְלֵינוּ נּוֹפְלִים זֶה עַל זֶה, שְׁוִים.

כיצד מעוצב בשיר זה חוסר האונים של האב ביחסים עם בנו?
 הסבירו והדגימו את דבריכם.

קובץ ז

21. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בְּכָל־לִבִּי אֶמֶת / יהודה הלוי

בְּכָל לִבִּי, אֶמֶת, וּבְכָל מְאֹדִי / אֶהֱבֵתִיךָ, וּבְגִלּוּיִי וְסוֹדִי.
שְׁמֶךָ נִגְדִי – וְאַיֶּךָ אֵלֶךָ לְבַדִּי? / וְהוּא דוֹדִי – וְאַיֶּךָ אֵשֶׁב יְחִידִי?
וְהוּא גֵרִי – וְאַיֶּךָ יִדְעֶךָ מְאוּרִי? / וְאַיֶּךָ אֶצְעֵן? – וְהוּא מְשַׁעֵן בְּיָדִי!
הַקְלוּנִי מֵתִים, לֹא יִדְעוּ כִּי / קְלוּנִי עַל כְּבוֹד שְׁמֶךָ כְּבוֹדִי.
מְקוֹר חַיִּי – אֲבָרְכֶךָ בְּחַיִּי, / וְזִמְרָתִי – אֲזַמְרֶךָ בְּעוֹדִי!

בחרו בשלוש מן השאלות הרטוריות בשיר, פרשו אותן, והסבירו את תרומתן לעיצוב היחס של הדובר לאלוהים.

22. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שחי לאל / שלמה אבן גבירול

שחי לאל, יחידה החכמה, / ורוצי לעבד אותו באימה.
 לעולמך פני לילך ויומך, / ולמה תרדפי הבל ולמה?
 משולה את בחינתך לאל חי, / אשר נעלם כמו את נעלמה.
 הלא אם יוצרך טהור ונקי – / דעי כי כן טהורה את ותמה.
 חסין ישא שחקים על זרועו – / כמו תשאי גויה נאלמה.
 זמירות קדמי, נפשי, לצורך / אשר לא שם דמותך באדמה.
 קרבי, ברכו תמיד לצורכם / אשר לשמו תהלל כל נשמה!

מהי עמדת הדובר בשיר כלפי האל? הסבירו את התרומה של
שתי דרכי עיצוב להבנת עמדה זו.

23. לפניכם שיר מאת אברהם חלפי (המתחיל במילים: "עטור מצחך זהב שחור"). קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.

עטור מצחך זהב שחור.

(אינני זוכר אם כתבו כך בשיר).

מצחך מתחרז עם עינים ואור.

(אינני זוכר אם חרזו כך בשיר).

אך למי שתהיי –

חזיו מלאי שיר.

חלוקה הורד צמרירי ורך.

את בו מתעטפת תמיד לעת ליל.

לא הייתי רוצה להיות לך אח,

לא נזיר מתפלל לדמותו של מלאך

ורוצה חלומות עגומים של קדשה –

ולמולו את, אשה.

את אוהבת להיות עצובה ושותקת,

להקשיב לספור על קרוב, על רחוק.

ואני שלא פעם אביט בך בשקט,

אין קול ודברים,

שוכח הכל על אודות אחרים.

שֹׁכֶנֶת נַפְשִׁי בֵּין כְּתָלֵי בֵּיתָךְ.
וְשִׁבּוּיָהּ בֵּין כְּתָלֶיךָ מִמָּוֶנִי נִפְרָדָת
עַתָּה אֲנִי בְּגוֹפִי נִפְרָד מִמֶּךָ.

פָּרוֹשׁ חֲלוֹמִי כְּמִרְבֵּד לְרַגְלֶיךָ.
צִעְדִּי, אֶהוּבָה, עַל פְּרָחֶיךָ פְּסִיעוֹתֶיךָ.
לְבָשִׁי חֲלוּקָה הַיָּרֵד לַעֲתָ לַיִל.
עוֹד מֵעַט וְאַבָּא אֵלֶיךָ.

וּמִצָּחֶךָ
הָעֵטוֹר זָהָב שָׁחֹר
יִקְרַב אֶל שְׂפָתַי כְּחֶרוֹז אֶל שִׁיר.
אֲזִי אֶלְחֹשׁ בְּאַזְנוֹיֶךָ עַד בִּקְרָה,
עַד אוֹר,
כְּשִׁכּוֹר:
עֵטוֹר מִצָּחֶךָ זָהָב שָׁחֹר.

הסבירו והדגימו כיצד המתח בין קרבה ובין ריחוק בא לידי ביטוי בשיר. בתשובתכם הסבירו גם שניים מן האמצעים האומנותיים התורמים לעיצוב מתח זה.

24. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מֵאֵהָב חֶדֶשׁ / דן פגיס

אֶת אוֹסֶפֶת אוֹתִי, זָהוּב כְּמַעַט עָזוּב,
וּמִשְׁפָּשֶׁפֶת אוֹתִי בֵּין אֲגוּדָל וְאַצְבָּע:
אֲנִי מִשְׁתַּדֵּל לְהִיּוֹת חֶדֶשׁ, אֲפִלּוּ קִצָּת לְהַבְרִיק.

אֶת בּוֹחֶנֶת אֶת עֶרְכִּי הַנָּקוּב,
מִתְבּוֹנֶנֶת בַּפְּרָצוּף שֶׁנִּטְבַּע בִּי:
אֲנִי מִתְגַּדֵּל, כְּמַעַט קִיסָר שֶׁל מֶמֶשׁ.

לֹא דִי. אֶת מַרְכִּינָה אֵלַי אֲזַן דּוֹאָגָת,
מְקִישָׁה, מְקַשִּׁיבָה לִי: אֲנִי מִשְׁמִיעַ לָךְ
אֶת צִלְצוּלֵי הַזָּךְ בְּיוֹתֵר, כְּמַעַט לֹלֵא סִיג.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

לְבִסּוֹף, כְּחִלְפָנִית לְמוֹדֵת נִסְיוֹן,
אֶת נוֹשֶׁכֶת אוֹתִי: אוֹלִי יִתְעַקֵּם
הַזֶּהוּב הַמְזִיף הַזֶּה.

אֲנִי קָשָׁה, עוֹמֵד בְּנִסְיוֹן: אֲמַנָּם לֹא זָהָב,
אֲבָל נֶתֶךְ הַגּוֹן. עֲכָשׁוּ תוֹכְלִי
בְּלֵב בּוֹטֵחַ לְבִזְבֹּז אוֹתִי.

מערכת היחסים המתוארת בשיר מעוצבת באמצעות השימוש
בחושים. הסבירו והדגימו קביעה זו על פי השיר כולו.

25. לפניכם שיר מאת יותם ראובני (המתחיל במילים: "ליפי אין מין"). קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.

לִיפִי אֵין מִין וְלֹא מוֹעֵד וְלֹא מְרַחֵב וְלֹא גְבוּלוֹת
 וְהוּא קָיָם תָּמִיד לְעַצְמוֹ
 לֹא נוֹתֵן אֶת זֶה לְאַף אֶחָד, בְּקִשִּׁי לְעַצְמוֹ
 בְּקִשִּׁי עוֹשֶׂה הַנְּחוֹת לִיפִי כְּמוֹתוֹ
 אֲבָל גַּם זֶה עַד קוֹ הַיִּפִּי שֶׁרַק
 הַיִּפִּי, מְנַתֵּק מְאֹדָם שֶׁהוּא נִתְּלָה בּוֹ,
 מְגִיעַ אֵלָיו אוֹלֵי בְּצִאתוֹ
 מֵהַיִּפִּי שֶׁלּוֹ עַצְמוֹ. וְכֵּמָּה שֶׁהוּא
 יָפָה הַיִּפִּי כְּשֶׁהוּא גּוֹלָה כִּי
 כָּל מְהַגֵּר הוּא גּוֹלָה.
 וְהוּא בָּז לְזִמּוֹן, הַיִּפִּי
 כִּי מֵהוּ הַזִּמּוֹן אִם לֹא צוּרָה
 רִיקָה שֶׁל יִפִּי שִׁיאֲסֹף בְּאַנְשִׁים,
 בְּדַרְכִּים, בְּתַחֲנוֹת רַכְּבָת, בְּנִמְלֵי תַעֲוִפָּה,
 בְּבַחֲיוֹת בְּגָרוֹת, בְּתוֹר לְרוֹפֵא
 שֶׁהוּא תָּמִיד רוֹפֵא שֶׁל יִפִּי שֶׁנִּפְגָּם אֲנוּשׁוֹת.

על פי שיר זה, בני האדם מבקשים את היופי, אך היופי חומק מהם.

26. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

אַמְנוֹת / אמיר אור

זֶה הָיָה הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל הַבְּרִיאָה -
 מְשִׁיחוֹת מְכֻחֹל בּוֹעֵרוֹת גְּמֻשְׁכוֹ
 לְרֹחַב הָאֶפְרָכ־חֶלֶל שֶׁל הַשָּׁמַיִם.
 נִפְשׁוֹתֵינוּ יֵצְאוּ אֶל הָאֵשׁ כְּמוֹ חֲרָקִים יִפְהַפְּיִים
 אֲבָל הַמָּטוֹס - רַק הַלָּאָה, מוֹתֵחַ קוֹוֹ
 וְאֲדִישׁ לִקְטָק־לִיסָמָה הַשְּׁמִימִית
 חֲלֹף הַרְחֵק מֵעֲלֶיהָ.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

עם שֶׁחַר מִתַּחַת אֱהִילִי עֲנָנִים
 טָבַל אֶמֶן הַיֵּשׁ אֶת מִכְחֹלוֹ בְּאוֹר קְלוֹשׁ
 וּסְתָו שָׁלוֹ צִיר בְּשֶׁקֶט לְתוֹךְ צִמְרוֹת עֵצֵי הַדֶּלֶב
 מִתְּאִים לָהֶם אֶט־אֶט כְּתָמִים שֶׁל גֶּגֶן
 בֵּין מִפְּלִי קִיסוֹס.
 הָאִוִּיר הָיָה נָקִי מִמַּחֲשָׁבוֹת,
 הַמְּרֹאוֹת - חֲסֵרֵי שֵׁם, גְּדוּשֵׁי חֲלוֹמוֹת.
 הָעוֹלָם
 בֵּין כְּתָמֵי עוֹלָמוֹת נוֹדָדִים
 עָלָה לְאֶטוֹ, פָּה וְשָׁם, בְּעֵינַי.

בשיר זה מעשה היצירה מדומה למעשה הבריאה.
 הסבירו והדגימו קביעה זו.

27. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בְּכָל זֹאת אֲנִי עוֹלָה / מאיה אנג'לו

אַתֶּם יְכוּלִים לְשַׁכְּתֵב אֶת הַהִיסְטוֹרְיָה שְׁלִי
עִם הַשְּׁקָרִים הַמְעוֹתִים הָאֵלֶּה,
אַתֶּם יְכוּלִים לְרַמֵּס אוֹתִי בְּלִכְלוּךְ הַזֶּה
אֶךְ אֲנִי כְּאֶבֶק, בְּכָל זֹאת אֶעֱלֶה.

הֲאִם הַחֲצָפָה שְׁלִי מְרַגֶּזָה אֶתְכֶם?
לָמָּה אַתֶּם נִתְקַפִּים דְּכֹאוֹן?
שֶׁאֲנִי מִתְהַלֶּכֶת כְּאֵלוּ בְּאֵרוֹת נֶפֶט
נִשְׁאָבִים אֶצְלִי בְּסֻלּוֹן.

בְּדִיוֹק כִּירָחִים וְכִשְׁמִשׁוֹת,
וְכִמוּ הַנֹּדָאוֹת שֶׁל גָּאוֹת וְשִׁפְלִי,
בְּדִיוֹק כִּמוּ תִקְוֹת לַגִּבָּה נִשְׁאוֹת,
אֲנִי בְּכָל זֹאת אֶעֱלֶה.

(שימו לב: המשך השיר בעמוד הבא.)

הָאֵם רְצִיתָם לְרֹאוֹת אוֹתִי נִשְׁבַּרְתָּ?
 בְּרֹאשׁ מֶרְכָן וְעֵינַיִם מְשַׁפְּלוֹת
 כְּתִפִּים נוֹפְלוֹת מָטָה כְּמוֹ דִּמְעוֹת,
 חֲלוּשָׁה מִבְּכִיּוֹתִי הָאֲמֻלּוֹת?

הָאֵם הִיְהִירוֹת שְׁלִי מַעְלִיבָה אֶתְכֶם?
 אֵל תִּקְחוּ אֶת זֶה כָּל כָּךְ רְצִינִי
 שְׁאֲנִי צוֹחֶקֶת כְּאֵלוֹ כּוֹרִים
 זֶהָב בַּחֲצֵר שְׁלִי.

אַתֶּם יְכוּלִים לִירוֹת בִּי בַּמַּלִּים שְׁלָכֶם,
 אַתֶּם יְכוּלִים לְחַסֵּל אוֹתִי בְּעֵינַיִם שְׁלָכֶם,
 אַתֶּם יְכוּלִים לְהַרְג אוֹתִי בַּשְּׁנָאָה שְׁלָכֶם,
 אֶךְ אֲנִי כְּאֹוִיר, בְּכָל זֹאת אֶעֱלֶה.

הָאֵם הַחוּשָׁנִיּוֹת שְׁלִי אֶתְכֶם מַעֲצָבָנָת?
 הָאֵם זֶה גּוֹרֵם לְהִתְרַגְּשׁוֹת
 שְׁאֲנִי רוֹקֶדֶת כְּאֵלוֹ יְהֻלּוּמִים יֵשׁ לִי
 בַּמָּקוֹם בּוֹ הִירָכִים נִפְגָּשׁוֹת?

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

מִתּוֹךְ הַבִּקְתּוֹת שֶׁל הַהִיסְטוֹרְיָה הָעֲלוּבָה

אֲנִי עוֹלָה

מִתּוֹךְ עֵבֶר הַמְּשֻׁרָשׁ בְּדֹאבָה

אֲנִי עוֹלָה

אֲנִי אוֹקֵינוֹס שָׁחַר, שׁוֹצֵף וְרָחֵב,

נוֹבֵעַת וּמִתְגַּבֵּעַת אֲנִי מִפְּלִיגָה בְּגִלְיוֹ.

אֲנִי מִשְׁאִירָה מֵאַחֹר לִילּוֹת שֶׁל פֶּחַד וְטָרוֹר

אֲנִי עוֹלָה

אֶל שֶׁחַר שֶׁהוּא נִפְלָא וְרַב אוֹר

אֲנִי עוֹלָה

נוֹשֵׂאת מִתְּנוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לִי הָאֲבוֹת,

אֲנִי הַחֵלוֹם שֶׁל הָעֶבֶד וְהַתְּקוּוֹת.

אֲנִי עוֹלָה

אֲנִי עוֹלָה

אֲנִי עוֹלָה.

בשיר זה הדוברת מתריסה נגד החברה הסובבת אותה.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

28. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שוב אֶבְרָךְ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְשָׁלוֹם / פרוע' פרוחזאד

שוב אֶבְרָךְ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְשָׁלוֹם
 אֶת הַפֶּלֶג שְׁזָרם בִּי
 אֶת הָעֲנָנִים שֶׁהָיוּ מַחֲשֹׁבוֹתֵי הָאֲרָכוֹת
 אֶת צְמִיחָתָן הַמִּכְאִיבָה שֶׁל צִפְצָפוֹת הַגֶּן שִׁיחַד עָמִי
 עָבְרוּ אֶת הָעוֹנוֹת הַיְבֵּשׁוֹת
 אֶת לַהֲקוֹת הָעוֹרְבִים
 שֶׁהֵבִיאוּ לִי בְּמַתָּנָה
 נִיחוּחַ שְׁדוֹת לֵילִים
 אֶת אָפִי שֶׁחִיְתָה בַּמְרָאָה
 וְהִיְתָה דִּמּוֹת זְקִנָּתִי
 וְאֶת הָאֲדָמָה שֶׁתֵּאֲוֹת הַחֲצָרָה שְׁלִי טִמְנָה בְּבִטְנָה הַבּוֹעֶרֶת
 זָרְעִים יְרָקִים – שׁוּב אֶבְרָךְ לְשָׁלוֹם

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

אֲנִי בָּאָה, אֲנִי בָּאָה, אֲנִי בָּאָה
 עִם שְׁעָרֵי: הַמֶּשֶׁךְ הָרִיחוֹת הַתִּת־קֶרֶקֶעִים
 עִם עֵינַי: חַוִּיּוֹת עֲלָטָה דְּחוּסוֹת
 עִם הַשִּׁיחִים שְׁקִטְפָתִי מִהַחֹרֶשׁ שְׁמַעְכֶּר לְקִיר
 אֲנִי בָּאָה, אֲנִי בָּאָה, אֲנִי בָּאָה
 וְהִסֵּף מִתְמַלֵּא אֶהְבָּה
 וְאֲנִי עַל הַסֵּף, אֶת הָאוֹהֲבִים
 וְלִדָּה שְׁעוֹדָנָה שָׁם,
 נִצְבֶּת עַל הַסֵּף הַמְלֵא אֶהְבָּה, אֶבְרֹךְ לְשָׁלוֹם

הסבירו את התרומה של תיאורי הטבע בשיר לבניית
 משמעותו. הדגימו את דבריכם.

שיר שלא נלמד

29. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בֵּית / צור גואטה*

בית 1 אֲנִי רוֹאֶה בֵּית הַפּוֹשֵׁט רְהִיטִיו מֵעָלָיו,

מְנַעַר קִירוֹתָיו בְּפָרָאוֹת.

מִשְׁלִיךְ אֶת הַמָּטָה, זוֹרֵק חֵלוֹן

מִתְעַרְטֵל מִכָּל מִדְּפֵי הַסְּפָרִים

שֶׁהָעָלוּ אָבֶק עָלָיו.

מְרוֹקֵן אֶת עֲצָמוֹ מִכָּל חֵלְקָיו.

בית 2 וְעֵדִין -

לֹא יִפְשֹׁט הַבֵּית אֶת כָּל זְכֵרֹנוֹתָיו.

אֶת כָּל שְׁהִיוּ בּוֹ וְצַחֲקוֹ, וְעִשְׁנוֹ, וְיִשְׁנוֹ, וּבְכוֹ,

וְחֵלוֹ, וְחֵלְמוֹ, וְאַהֲבוֹ וְנִעְלָמוֹ וְהַחֲלָפוֹ בְּאַחֲרִים

שֶׁגַם הֵם הָיוּ בּוֹ

וּבְשָׁלוֹ, וְאַרְחוֹ, וְעָשׂוֹ אֶהְבָּה

וְעוֹד אֶהְבָּה עַד שֶׁהִתְעִיפוּ וְהָלְכוּ.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

בית 3 לא יִפְשֹׁט הַבַּיִת אֶת כָּל זְכוֹנוֹתָיו.

בית 4 כָּעֵת קִרְאוּ אֶת הַשִּׁיר מֵהַתְּחֵלָה
וְהִחֲלִיפוּ אֶת הַמֶּלֶךְ בַּיֵּת בַּמֶּלֶךְ אָדָם.

* משורר ישראלי. השיר לקוח מספרו "נפש מרגרינה" (2023), הוצאת קתרזיס, עמ' 180.

על פי שיר זה, יש זהות בין בית ובין האדם.
הסבירו והדגימו קביעה זו.

פרק שני – דרמה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 30–35
(34 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו",

"רומיאו ויוליה"

30. גיבור הטרגדיה מביא אסון על עצמו ועל סביבתו לא בשל אישיות שלילית במהותה, אלא בשל שיפוט מוטעה, ליקוי מוסרי או חולשה באופיו. הסבירו והדגימו קביעה זו על שני חלקיה, על פי הטרגדיה שלמדתם.

טרגדיות של סופוקלס"אנטיגונה"

31. לפניכם דברים שהמקהלה בטרגדיה "אנטיגונה" אומרת בנוגע לאדם באשר הוא.

קראו אותם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריהם.

אם הוא מְכַבֵּד אֶת חֻקֵּי הָאָרֶץ
וְנִשְׁבָּע בְּאֱלִים לְשֹׁמֵר עַל הַצֶּדֶק -
הוא זֹכָה לְמָקוֹם נֶעְלָה בְּמִדְיָנָה;
אךְ אם בְּעֲזֹת מִצָּחוֹ
הוא מְתָרֵעַ עִם הָרַע -
לא יִכְרְנוּ מְקוֹמוֹ בְּתוֹכָנוּ.

(תרגם מיוונית: שמעון בוזגלו)

א. כיצד דברים אלה באים לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה?
הסבירו והדגימו את דבריכם. (20 נקודות)

ב. על פי קטע זה, מהו התפקיד של המקהלה במחזה?
ציינו והדגימו תפקיד נוסף של המקהלה במחזה.

(14 נקודות)

"אדיפוס המלך"

32. לפניכם דברי המקהלה בסיום הטרגדיה "אדיפוס המלך".
קראו אותם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריהם.

אֲחִי, בְּנֵי תַבִּי, הִנֵּה אָדִיפּוֹס, רְאוּ,
זֶה שִׁפְתֵּר אֶת הַחִידָה הַנוֹדָעָה, אָדָם חָזָק,
נֶעֱרָץ עַל אֲזִרְחֵי הָעִיר וּמַעֲוִיר קִנְאָה.
לְאִיזָה גַל שֶׁל אֲסוֹנוֹת הִגִּיעַ!
מוֹסֵר הַשִּׁכָּל, אֵין לְכִנּוֹת אָדָם
בְּתֹאֵר מְאֹשֶׁר, כָּל עוֹד הוּא חִי. יֵשׁ לְהַמָּתִין
עַד שִׁיחָצָה אֶת גְּבוּל חַיּוֹ, בְּלִי סָבֵל.

(תרגם מיוונית: אהרן שבתאי)

- א. דברים אלה מתארים את קורותיו של אדיפוס המלך
בטרגדיה. הסבירו והדגימו קביעה זו. (20 נקודות)
- ב. על פי קטע זה, מהו התפקיד של המקהלה במחזה?
ציינו והדגימו תפקיד נוסף של המקהלה במחזה.
(14 נקודות)

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו",
"רומיאו ויוליה"

33. מהו הסיבוך בעלילת הטרגדיה של שקספיר שלמדתם, ומהו הסיבוך בנפש הדמות המרכזית בטרגדיה זו? האם סיבוכים אלה נפתרים? הסבירו והדגו את דבריכם.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

34. דמות ה"אנטי גיבור" אינה מתאפיינת באידיאליזם, אומץ או מוסר נשגב (תכונות המאפיינות את דמות ה"גיבור"). פעמים רבות היא פסיבית, אין לה שליטה לא על מהלך חייהם של הסובבים אותה ולא על מהלך חייה עצמה, והיא מגלמת דווקא את החולשות האנושיות. על פי דברים אלה, האם הדמות המרכזית במחזה המודרני שלמדתם היא "אנטי גיבור"? הסבירו והדגו את דבריכם.

35. סיום "סגור" פותר את כל השאלות והתסבוכות שהוצגו במהלך המחזה, ואילו סיום "פתוח" אינו פותר אותן. האם למחזה המודרני שלמדתם יש סיום "סגור" או סיום "פתוח"? האם הסיום הזה הפתיע אתכם או שהוא היה צפוי? הסבירו והדגו את דבריכם. איזה רושם הותיר בכם סיום זה? נמקו את דבריכם.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 36–38
(34 נקודות).

שימו לב: על שאלות 36–37 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984" מאת ג'ורג' אורוול.

36. "בוקטוק" (BookTok) הוא תופעה עולמית שצברה תאוצה בשנה האחרונה, ובה יוצרי תוכן ממליצים במרשתת (אינטרנט) על ספרים שקראו. כתבו המלצה על הרומאן או על הנובלה שלמדתם שיכולה לעודד גולשים ברשתות החברתיות לקרוא יצירה זו. בססו את המלצתכם על פרטים כמו אירועים ודמויות בעלילה, מבנה היצירה ונושאים מרכזיים בה.

37. כיצד התחיל הקשר בין שתי דמויות מרכזיות ברומאן או בנובלה שלמדתם? הסבירו והדגימו כיצד השפיע הקשר בין הדמויות האלה על חייה ועל גורלה של כל אחת מהן.

38. 1984 / ג'ורג אורוול

העולם המתואר ברומאן "1984" מעורר בקוראים
בהלה ורתיעה.
הסבירו והדגימו קביעה זו. בתשובתכם התייחסו
להתרחשויות בעלילה ובחיי הנפש של הגיבורים.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך